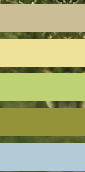

TEREPI MADÁRHATÁROZÓ GAZDÁLKODÓKNAK

Majorok, ranyák,
szántók, gyeperőzöldek,
legelők,
nedves rétek,
vizes élőhelyek madarai

Előszó

Hazánk természeti értékei jórészt a mezőgazdasági művelés alatt álló területekhez kötődnek, a földhasználat alakulása tehát kulcskérdés az elődeink által ránk hagyott természeti örökség megőrzésében.

A mezőgazdasági tevékenység gyorsuló ütemben változik, a növényvédőszeres, műtrágyák használata egyre kiterjedtebb, a táblaméretek növekedése folyamatos, a táblaszegélyek természetközeli élőhelyei pedig eltűnőben vannak. A mezőgazdasági gépi technológia elkerülhetetlen fejlődése rövid idő alatt teljes mértékben meg tudja változtatni a mezőgazdasági lélettér képét - gondoljunk csak a nagy sebességgel történő kaszálásra, vagy a gabonabetakarítást követő azonnali talajmunkákra.

A mezőgazdasági tevékenység intenzívebb válása az agrártájhoz kötődő állat- és növényfajok állományainak sokszor visszafordíthatatlannak tűnő csökkenését idézte elő. Ennek a kedvezőtlen folyamatnak a megfordításához el kell fogadnunk azt, hogy a mezőgazdasági művelés alatt álló földterületek nem csupán az

élelmiszer- és takarmány-előállítás szinterei, hanem az agrártájhoz kötődő fajok élőhelyei is. Ezen fajok egyébként legtöbbször jól jellemzik a mezőgazdasági táj "egészségi állapotát", állományuk csökkenése vagy esetleges eltűnésük egyértelműen jelzi a nem fenntartható földhasználatot.

Gazdálkodóknak és természetvédőknek tehát közös érdeke a mezőgazdasági élőhelyek természeti állapotának megőrzése. Ebben a folyamatban a védelemre érdemes értékeink megismerése és megbecsülése az egyik első lépés, melyhez szerény segítséget kíván nyújtani a mezőgazdasági élőhelyek madárfajainak felismerését segítő kiadványunk.

A kiadvány a mezőgazdasági élőhelyek jellemző madarait tárgyalja, elsősorban azokra a fajokra összpontosítva, amelyek megőrzése nagyban függ a gazdálkodás mikéntjétől. A szerkesztés során igyekeztünk külön hangsúlyt helyezni az adott faj életfeltételeinek biztosítása érdekében szükséges, valamint elkerülendő gazdálkodási tevékenységek leírására.

Forgassák hát kiadványunkat haszonnal, és cselekedjünk közösen mezőgazdasági élőhelyeink megőrzéséért!

Tartalom

Majorok, tanyak madarai

- 2 Házi rozsdafarkú
- 3 Búbosbanka
- 4 Seregély
- 5 Csóka
- 6 Füsti fecske
- 8 Fehér gólya
- 10 Házi veréb
- 11 Mezei veréb
- 12 Búbospacsirta
- 13 Barázdabillegető
- 14 Kuvik
- 15 Gyöngybagoly

Szántók, gyepek mozaikok madarai

- 16 Fűrj
- 17 Fácán
- 18 Vadgerle
- 19 Szalakóta
- 20 Mezei pacsirta
- 22 Fogoly
- 24 Túzok
- 26 Vetési varjú
- 28 Kék vércse
- 30 Vörös vércse
- 31 Egerészölyv
- 32 Parlagi sas
- 34 Kerecsensólyom

Legelők madarai

- 36 Cigánycsuk
- 37 Sárga billegető
- 38 Sordély
- 40 Tövisszúró gébics
- 42 Ugartyúk
- 44 Székicsér

Nedves rétek madarai

- 46 Nagy goda
- 47 Nagy póling
- 48 Bibic
- 49 Piroslábú cankó
- 50 Haris
- 52 Réti fülesbagoly

Vizes élőhelyek madarai

- 54 Nyári lúd
- 56 Dankasirály
- 57 Daru
- 58 Hamvas rétihéja
- 60 Barna rétihéja

Házi rozsdafarkú

(*Phoenicurus ochruros*)

Vonuló madár, néha áttelel. **Védett.**

Magyarországi állománya mérsékelten növekvő.

A verébnél kisebb termetű énekesmadár. Színe sötétszürke, a tojók világosabb, barnás árnyalatúak. Rozsdavörös farkát sűrűn rezegteti. A hím szárnyán gyakran fehér szárnytükör van. Reszelésre emlékeztető hangját gyakran hallatja. Bizalmas madár.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
R	R	R	E	E	E	K	K	K	K	K	K
R	R	R	E	E	K	K	K	K	E	E	E

RITKA
PÁRVÁLASZTÁS
KÖLTÉS
ELŐFORDUL

Előfordulás

Az emberi építményekhez kötődik. Tanyákon, állattartó telepeken, falvakban, sőt városokban is gyakori.

Költés

Évente háromszor is költethet. Fészket gerendára, fecskefészkekbe, falak repedésébe építi.

Táplálék

Rovarevő. Mindenféle kisebb pókot és rovar megfog. Táplálékát kiugró pontról, leshelyről gyakran röptében kapja el.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Állományának nagy része az emberi településeken él. Zavartalan helyen kihelyezett fészek-odúkkal, falra szerelt polccal, üres virágkosár kihelyezésével sikeres költését elősegíthetjük.

Táplálékforrás biztosítása: Rovartápláléka biztosítása érdekében a rovarölő

szerek mellőzése elsősorban a fiókanelvelés időszakában indokolt. A kertekben történő permetezések során erre különösen fontos figyelemmel lenni.

Élőhelyfejlesztés: Mivel a lakott és lakatlan épületek külső homlokzatán, vagy épületek belsejében is rendszeresen fészkel, megtelepítése – fészkelő alkalmatlanság biztosításán kívül – külön intézkedést nem igényel.

Búbosbanka

(*Upupa epops*)

Vonuló madár. **Védett.**
Magyarországi állománya az utóbb 2-3 évtizedben erősen lecsökkent.

Kisebbrigó méretű madárfaj. Fekete-fehér csíkos mintázata, krémszínű feje és nyaka, hosszú, vékony csőre és impozáns bóbitája minden más fajtól megkülönbözteti. Lepkeszerű röpteés színei alapján könnyen felismerhető.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL	
			R	E	K	K	K	K	K	E	E	E	R

Előfordulás

Mindenütt előfordul, de főként síkvidéki faj, a kiskunsági tanyavilág jellemző madara.

Költés

Évente egyszer, esetleg kétszer harkály vájta odúban költ, de fészkel faüregben, épületek zugaiban, vagy mesterséges költőodúban is.

Táplálék

A talajon vagy a talaj felső rétegéből szedi össze állati eredetű táplálékát hosszú, hajlott csőre segítségével. Giliszták, lárvák, hernyók, bogarak alkotják étrendjét.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Az idős, odvasodó fák megőrzésével, az épületekben fészkelők ki- és bejutásának biztosításával megőrizhetjük a költő párokat. Mesterséges fészkekodúk kihelyezésével a búbosbanka költési lehetőségei növelhetők.

Táplálékforrás biztosítása: Élőhelyen mérsékelni kell a rovarölő szerek alkalmazását, a megfelelő rovar táplálék biztosítása érdekében.

Élőhelyfejlesztés: A legeltető állattartás révén az állatok környezetében, illetve a rövidfűvű gyepeken feldúsuló rovarvilág jelenti fő táplálékforrását.

Seregély

(*Sturnus vulgaris*)

Vonuló madár, áttelelhet.

Védelemben részesülő faj.

Magyarországi állománya stabil.

Rigónagyságú, hegyes szárnyú, rövid farkú madár. Az idős madarak sötét alapon pettyezettek, a fiatalok egyöntetű szürkésbarna színűek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
R	R	E	E	E	E	K	K	K	K	K	R

RITKA
PÁRVÁLASZTÁS
KÖLTÉS
ELŐFORDUL

Előfordulás

Erdőszegélyekben, kertekben, parkokban telepszik meg. Táplálkozni a nyílt mezőgazdasági területekre jár. Költési időn kívül éjszakázásra gyakran a nagyobb nádasokat keresi fel. Rendszeresen áttelel.

Költés

Harkály vájta üregben, mesterséges odúban, repedésekben, olykor nagyobb madarak (pl. rétisas, gólya) fészkének oldalában fészkel. Évente kétszer költ, alkalmanként 4-5 tojást rak.

Táplálék

Rovarokat, kisebb állatokat és gyümölcsöket fogyaszt. Legelőkön a haszonállatok körül fellelhető legyeket, böglyöket szedegeti. Nyár végétől a hazánkon átvonuló madarak csapatokban lepik el a szőlőket, gyümölcsösöket, ilyenkor riasztásuk indokolt lehet.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fasorokban, kertekben, gyümölcsösökben lévő odvas fák megőrzésével segíthető megtelepedése.

Táplálékforrás biztosítása: Költési időszakban nagy tömegben fogyaszt rovarokat, mellyel hasznot hajt a gazdálkodók számára, ezért a rovarölőszerek használatának mérséklése javasolt.

Élőhelyfejlesztés: Idősebb fák, facsoportok hiányában mesterséges odúk kihelyezésével megtelepítése elősegíthető.

Csóka

(*Corvus monedula*)

Magyarországon egész évben megfigyelhető madár.

Védett.

Magyarországi állománya erősen csökkenő.

Galambnagyságú varjúfélé.

Fekete és sötétszürke színek jellemzik, szeme világos. Jellemző és erőteljes "csjek" hangját gyakran hallatja.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL
E	E	E	E	K	K	K	K	E	E	E	E	E

Előfordulás

Leggyakrabban parkokban, fasorokban, alföldi tanyák közelében találhatjuk meg, kedveli az ember közelségét. A téli időszakban az északkelet-európai állományok madaraival hazai állománya feldúsul.

Költés

Épületeken, üregekben, faodvakban, varjúfészkekben, mesterséges odúban költ. Gyakran laza telepeket alkot. Elhagyott épületek kéményében is megtelepszik, amelyekbe gallyból épített

fészket rak. Évente egyszer költ.

Táplálék

Mindenevő, de főként állati eredetű táplálékot fogyaszt. Gyakran vetési varjakkal közösen táplálkozik.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Fészkelőhelyeül szolgáló idős, odvas fák védelmével, illetve mesterséges fészkekodúk kihelyezésével segíthetjük sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A vegyszerhasználat mérséklése, mellőzése a táplálékul szolgáló rovarfajok védelmén keresztül járul hozzá a sikeres fiókaneveléshez, így a populáció növekedéséhez.

Élőhelyfejlesztés: A legeltető állattartás, az állatok környezetében, illetve a rövidfűvű gyepeken feldúsuló rovarvilág fenntartása fontos. Az állattartó épületekben, tanyákon fészkekodúk kihelyezésével őrizhetjük meg állományát.

Füsti fecske

(*Hirundo rustica*)

Vonuló madár. **Védett.**

Magyarországi állománya az utóbbi évtizedekben folyamatosan, a korábbi töredékére csökkent.

Leggyakoribb fecskefajunk. A mezei verébnél kisebb testű és kecsesebb madár.

Homloka és torka vöröses színű, háta kékesfekete, alsó oldala fehér.

Farka erősen villás.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
			E	E	P	K	K	K	K	K	K

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Megépített fészkei védelmével, mesterséges költőhelyek kialakításával, a száraz időszakban pocsolyák, sárgyűjtő helyek létrehozásával segíthetjük szaporodását/megtelepedését. Ügyelni kell arra, hogy a tatarozási, karbantartási munkák során ne zárjuk ki, vagy be a fiókákat etető, vagy kotló madarakat.

Táplálékforrás biztosítása: A faj számára fontos a háztáji állattartás fenntartása, mivel az állatok környezetében előforduló rovarok biztosítják fő táplálékforrását.

Élőhelyfejlesztés: A nádasok kímélete, az őszi időszakban azok nyugalmának biztosítása nagy mértékben segíti a vonulásra történő felkészülését.

Hegyes szárnya és mélyen villás farka röptében is feltűnő. Sárból és száraz növényi részekből az épületek földeme alá épített, felülről nyitott fészket nem tapasztja a mennyezetre.

Előfordulás

Kötődik az emberi településekhez, építményekhez. Leggyakrabban az állattartó épületekben telepszik meg. A nyár végi gyülekező csapatok a nádasokban éjszakáznak. Ősszel elvonul, a telet Dél-Afrikában tölti.

Költés

Állattartó telepeken, istállókban telepesen is költ, míg falvakban, kisvárosokban, mellék-épületek, lakóházak, tanyák fedett részeiben inkább csak egy-két pár telepszik meg. Fészket fedett helyen, jellemzően falra, eresz alá, gerendákra építi. Évente kétszer költ, többnyire ugyanabban a fészkekben. Csak a tojó kotlik, a hím a fészkek építésében és a fiókák nevelésében vesz részt.

Táplálék

Kizárólag repülő rovarokat, így legyeket, szúnyogokat, levéltetveket, lepkeket stb. fogyaszt. Gyakran vadászik a gyepeken a legelő állatok közvetlen közelében.

Hasonló fajok

Partifecske

(*Riparia riparia*)

Vonuló madár.

Védett.

A füstifecskenél kisebb termetű, rövidebb farkú. Homogén barna színű, torka és testalja fehér. Mellén jól kivehető barna örv húzódik.

Molnárfecske

(*Delichon urbica*)

Vonuló madár.

Védett.

Rövid, de villás farkú, tollas lábú fecske. A felsőoldala kékes fényű fekete, kivéve a fehér faroktövet, ami röptében jól látszik. Alsó oldala hófehér.

Fehér gólya

(*Ciconia ciconia*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Korábban lecsökkent
magyarországi
állománya az utóbbi
évtizedekben stabil.

Natura 2000 jelölőfaj.

Közismert, közkedvelt madár,
külleme és kelepelő hangja alapján
könnyen megismerhető.
A rokon fekete gólyának csak
a hastájéka fehér, de ez a faj jóval
rejtettebb életmódja folytán
ritkán kerül szem elé.

Hosszú lába és
csőre piros.
Szárnytollai
feketék,
testtollai
fehérek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	
			E	P	K	K	K	K	K	E	E	E

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fehér gólya szívesen elfoglalja a villanyoszlopokra, háztetőkre vagy más alkalmas helyre kirakott fészektartókat.

Táplálékforrás biztosítása: A rovar- és rágcsálóirtó szerek a fiókanevelés sikerét

jelentős mértékben veszélyeztetik, ezért javasolt ezek mellőzése.

Élőhelyfejlesztés: Vizes élőhelyek megőrzésével, rövidfűvű legeltetett gyepek fenntartásával, illetve a gyepp-szántó mozaikokból álló termelési szerkezet kialakításával biztosítható a fehér gólya számára szükséges élőhely.

Előfordulás

Országszerte elterjedt fészkelő faj. Kedveli az ember közelségét, de olyan helyeken telepszik meg, ahol a közelben táplálkozásra alkalmas rét, legelő, vizes élőhely, illetve szántóterület van.

Egyes mezőgazdasági munkák (pl. tárcsázás, kaszálás) során csapatosan jelenik meg és táplálkozik a gépek körül.

Nyár végén, ősz elején elvonul, a telet Afrikában tölti. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Eredetileg fákon fészkel, ma leggyakrabban villanyoszlopokra, kéményekre, illetve a számára kihelyezett tartókosarakra építi fészket. 3-5 tojást rak.

Az egyhónapos kotlást követően kikelő fiókák kéthónapos korukban repülnek ki.

A család egy ideig még együtt marad, majd nyár végén a nagyobb csapatokhoz csapódnak.

Táplálék

Mindenféle állati eredetű táplálékot elfogyaszt, főként gilisztákat, szöcskéket, sáskákat, békákat, gyíkokat, siklókat zsákmányol, de gyakran fog kisemlősöket is. A zsákmány emészthetetlen részét (pl. kitin, szőr, toll) köpet formájában időnként visszaöklendezi.

Házi veréb

(*Passer domesticus*)

Állandó madár.

Védelemben részesülő faj.

Magyarországi állománya mérsékelten csökken.

A hím fejeteje szürke, torokfoltja nagy, a mellre is kiterjed.

A tojók és fiatalok egyszerűbb, barnás színezetűek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS
E	E	E	E	K	K	K	K	K	E	E	E	E
												KÖLTÉS ELŐFORDUL

Élőfordulás

Településeken, akár nagyobb városokban is ma még sok helyen gyakori. Rendszeresen előfordul tanyákon, állattartó telepeken is. Nyugat-Európában már erősen megritkult.

Költés

Évente kétszer, néha háromszor is költethet. Gyakran építi fészket épületek tetőszerkezetébe, kúpcserép alá, gólyafészkek oldalába. Régebben szabadon álló, gömb alakú fészkeit akác- és eperfákon építette.

Táplálék

Költési időben főként rovarokat és gyommagvakat fogyaszt. Télen főként állattartó telepek közelében, tanyaudvarokon, falvakban, városokban figyelhető meg. Rendszeresen látogatja a madáretetőket.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Fészkelésre alkalmas helyek megőrzésével segíthetjük megtelepedését.

Táplálékforrás biztosítása: Mezőgazdasági környezetben a rovarirtó szerek

mellőzésével megfelelő nyári táplálékforrás biztosítható számára.

Élőhelyfejlesztés: Ma már szinte sehol sem láthatók hajdani sokszeres csapataik. Vidéki környezetben, gazdasági központokban, istállók környékén félig nyitott előlappal rendelkező mesterséges odúk kihelyezésével segíthető megtelepedése, eredményes költése.

Mezei veréb

(*Passer montanus*)

Állandó madár.

Védett.

Magyarországi állománya mérsékelten csökken.

A házi verébnél kisebb és karcsúbb. Jellemzően csapatos madár.

Csokoládébarna fejteteje és fehér „arca” van, amin fekete folt látható.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS
E	E	E	E	K	K	K	K	E	E	E	E	E
												KÖLTÉS ELŐFORDUL

Előfordulás

A nagyobb városok belső részei, valamint a zárt erdők kivételével viszonylag gyakori, ám nyugat-európai állománya csökken. Falvak, parkok, tanyák, állattartó telepek környékén csapatosan mozog.

Költés

Természetes vagy mesterséges odúban, épületek tetőszerkezetében, a legkülönfélébb üregekben fészkel. Évente kétszer költ.

Táplálék

Fiókaneveléskor elsődle-

gesen rovarokkal táplálkozik. Télen elsősorban gyommagvakat fogyaszt. Nyár közepétől egyre gyakrabban a gabona- és napraforgófélekre jár. Kemény teleken rendszeresen láthatjuk táplálkozni az etetővályúk, madáretetők környékén.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A gazdasági központokban, utak mentén, gyümölcsösökben lévő odvas fák megőrzésével biztosítható a költőhelye.

Táplálékforrás biztosítása: Az állattartás fejlesztése és a rovarvilág megőrzése nagymértékben segíti fennmaradását.

A tél végéig fennhagyott tarló rendkívüli mértékben segíti táplálékforrásának biztosítását.

Élőhelyfejlesztés: A fészkelési időszak előtt kihelyezett 30 mm átmérőjű bejárati nyílású mesterséges odúkat előszeregettel elfoglalja.

Búbos- pacsirta

(*Galerida cristata*)

Állandó madár. **Védett.**
Magyarországi állománya
erősen csökken.

A verébnél valamivel
nagyobb, zömökebb,
szürkésbarna alapszínű madár.

Legfőbb
jellegzetessége a
fejtetőn lévő tollbóbita.
Erről, és bizalmas
viselkedéséről
könnyen
felismerhető.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL
E	E	E	E	P	K	K	K	K	E	E	E	E

Előfordulás

Kötődik a településekhez,
emberi létesítményekhez.
Állattartó telepeken, tanyák
környékén, de nagyobb
parkolókban, autótutak
mentén is előfordul.

Költés

Jellemzően tanyák, állat-
tartó telepek környékén
költ. A talajon fészkel,
évente kétszer. A fiókák
kb. tíz napig maradnak
a fészkekben, ám további
5-6 napig korlátozott
röpképességűek.

Táplálék

Nyáron többnyire rovar-
kat fogyaszt, ősszel és
télen nagyrészt magvak-
kal táplálkozik. Gyakran
szedeget az etetővályúk,
trágyadombok, illetve utak
környékén.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A költési idő-
szakban fontos a fészkek környezetének
kímélete. Állattartó telepek környékén a
szabadon kószáló macskák, kutyák jelent-
hetnek számára veszélyt.

Táplálékforrás biztosítása: Az állat-
tartás során felszaporodó rovarok jelentik
fő nyári táplálékforrását, télen a trágya-
dombokon, utak mentén keresgél mag-
vakat.

Élőhelyfejlesztés: Kavicsos lapostetejű
épületek sarkában elhelyezett kis ládába
ültetett búza vagy más növények között
zívesen megtelepszik.

Barázdabillegető

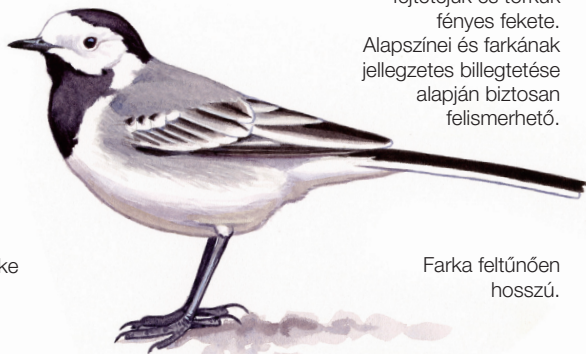
(*Motacilla alba*)

Vonuló madár.

Védett.

Magyarországi állománya stabil.

Fekete, fehér és szürke színű, mezei veréb nagyságú madár.

A hímek díszesebbek, fejtejük és torkuk fényes fekete. Alapszínei és farkának jellegzetes billegetése alapján biztosan felismerhető.

Farka feltűnően hosszú.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL	
	R	R	E	E	K	K	K	K	K	E	E	E	R

Előfordulás

Általánosan elterjedt, főleg vizes élőhelyek közelében, legelőkön, tanyákon, állattartó telepeken fordul elő. Az állomány zöme a Földközi-tenger vidékén és Észak-Afrikában telet.

Költés

Évente kétszer költethet. Fészket épületek üregeibe, gerendáira, fecskéfészkekbe, fal repedésébe építi. Fészkalja 5-6 tojásból áll.

Táplálék

Elsősorban rovarévó, szúnyogokat, böglyöket, hernyókat és férgeket is fogyaszt. Gyakran táplálkozik belvizes foltok, pocsolják mellett.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Bizalmas madár, de a fészkek környezetében a zavarás mérséklése számára is fontos. Előfordul, hogy használaton kívüli gépekben építi fészket. Ha a fészket magába foglaló gépet üzembe kell helyezni, a fészkek áthelyezésével megmenthetők a tojások vagy a fiókák, de ehhez természetvédelmi szakember segítségét kell kérni.

Táplálékforrás biztosítása: Rovartápláléka biztosítása érdekében a rovarölő szerek mellőzése különösen a fiókanevelés időszakában indokolt.

Élőhelyfejlesztés: Mesterséges odúk kihelyezésével segíthetjük megtelepedését, sikeres költését.

Kuvik

(*Athene noctua*)

Állandó madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya csökkenő.

Gerlenagyságú bagoly.

Szürkésbarna alapszíne fehéren pettyezett. Hasoldala világos. Alacsony röpte hullámos, hangja nyávogásszerű.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL
E	E	E	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E

Előfordulás

Főként az Alföldön, emberi létesítmények közelében fordul elő. Télen nem vonul el, csupán a fiatal madarak kóborolnak kisebb távolságokra.

Költés

Hodályokban, romos tanyákban, bálarakásban, de odvas fákban és mesterséges odúkból is költ. Fészket nem épít, az üreg aljára 3-5 fehér tojást rak.

Táplálék

Elsősorban kisemlősöket zsákmányol, de sokszor fogyaszt gyíkokat, békákat, rovarokat és kisebb madarakat is. Gyakran vadászik tanyaudvarban, állattartó telepeken, ahol karámfákról, gémeskútról vagy bálákról figyel.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Az odvas fák meghagyásával, a fészkelésre használt épületek nyílásainak szabadon hagyásával, és mesterséges költőládák kihelyezésével a kuvik költése segíthető.

Táplálékforrás biztosítása: Legeltetéses állattartás folytatásával, illetve rágcsálóirtó vegyszerek mellőzésével megfelelő táplálék biztosítható számára. Az épületek környékén kiszórt rágcsálóirtók a másodlagos mérgezés kockázatát jelentik a kuvikra.

Élőhelyfejlesztés: A mozaikos termelési szerkezet fenntartásával hozzájárulhatunk táplálékbazísa megőrzéséhez.

Gyöngybagoly

(*Tyto alba*)

Állandó madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya ingadozó.

Varjúnagyságú bagoly.

Háta sötétebb, alsó oldala világos.

Ritkán megfigyelhető, leginkább fújató, rekedtes hangja árulja el jelenlétét.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL
E	E	E	K	K	K	K	K	K	K	K	E	

Előfordulás

Országosan elterjedt. Nyílt mezőgazdasági területeken fordul elő.

Költés

Kötődik az emberi építményekhez. Templomtornyokban,

padlásokon fészkel, de a mesterséges költőládát is elfoglalja. Fészket nem épít, a csupasz aljzatra évente kétszer 5-7 fehér tojást rak.

Táplálék

Elsősorban kisemlősöket

zsákmányol. Kemény teleken, ha a vastag vagy kérges hótakaró sokáig megmarad, a gyöngybagolyok nem tudnak vadászni, ilyenkor állományuk jelentős része elpusztulhat.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Templomtornyok, padlások berepülő nyílásainak szabadon hagyásával, illetve mesterséges költőládák kihelyezésével költése elősegíthető.

Táplálékforrás biztosítása: Az épületek környékén kiszórt rágcsálóiirtók a másodlagos mérgezés kockázatát jelentik a faj

számára. A tétre fennhagyott és ápolatlan rágcsálóállománya jelenti legfontosabb táplálékforrását.

Élőhelyfejlesztés: A legeltetéses állattartás folytatásával, illetve rágcsálóiirtó vegyszerek mellőzésével megfelelő táplálék biztosítható számára. A kérges hótakaró letakarítása, akár kis foltokban is, a téli túlélését segítheti.

Fürj

(*Coturnix coturnix*)

Vonuló madár.

Védett.

Magyarországi

állománya

mérsékelten csökken.

Ököl nagyságú, barnás színű fácánféle, krémszínű hosszanti csíkozással.

Ritkán kerül szem elé, leginkább jellegzetes, éjjel is gyakran hallható „pityalattyló” hangja árulja el jelenlétét. Felriasztva gyors szárnycsapásokkal, alacsonyan repül, majd újra eltűnik a sűrű fűben, gabonában.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL	
				E	K	K	K	K	K	E	E	E	

Előfordulás

Gyepfoltokkal, ugarterületekkel tarkított nyílt mezőgazdasági területek madara. A változatos, kisparcellás, mozaikos szerkezetű élőhelyeket kedveli. Ősszel elvonul, a telet a Földközi-tenger partvidékén tölti.

Költés

Évente kétszer költ, leggyakrabban májusban és júliusban. A talajon fészkel. Fészekhagyó, a 10 naponan már röpképes fiókákat a tojó egyedül neveli.

Táplálék

Tápláléka főként állati eredetű, rovarokból és pókokból áll. Magvakat, hajtásokat is fogyaszt.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június utáni időzített kaszálás nem tesz kárt az első költésben. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti a sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A rovar- és gyomirtó szerek használatának mérséklésével biztosítható számára megfelelő, állati eredetű táplálékforrás.

Élőhelyfejlesztés: A táblák melletti szegélyterületek ideális élőhelyet jelentenek számára, fontos tehát e területek kímélete, új szegélyek létesítése.

Fácán

(*Phasianus colchicus*)

Állandó madár.

Vadászható.

Magyarországi állománya csökkenő.

A kakas feltűnő, fényes bronzvörös színezetű, a feje zöldes fémfényű, a tojó szürkésbarna. Költés idején, esti felgallyazáskor, illetve ragadozó jelenlétét jelezve a kakas jellegzetes „kakatóló” hangot hallat.

Közismert, tyúknagyságú madár hosszú farkotlakkal.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS	
E	E	E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K	K	KÖLTÉS
														ELŐFORDUL

Előfordulás

Erdőfoltokkal tarkított bokros réteken, mezőgazdasági területeken, út- és árokszegélyek, fasorok mentén fordul elő.

Költés

Polygam (többnejű) madár: egy kakashoz 5-7 tyúk is tartozhat. A talajon fészkel, tíznél is több tojást rak. Csak a tyúk kotlik és ő neveli a fiókákat is, a fiatalok hamar röpképesé válnak.

Táplálék

Főként magvakkal és friss hajtásokkal táplálkozik, költési időben sok rovat is fogyaszt. Az etetőket, szórókat rendszeresen felkeresi.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A rovar- és gyomirtó szerek használatának mérséklésével biztosítható a fácán megfelelő táplálékforrása. A tél végéig fennhagyott tarló jelentős mértékben segíti áttelelését, míg havas teleken etetők létesítésével is segíthetjük fennmaradását.

Élőhelyfejlesztés: A táblák melletti szegélyterületek ideális bűvőhelyet jelentenek a fácán számára.

Vadgerle

(*Streptopelia turtur*)

Vonuló madár. **Védett.**
Magyarországi
állománya csökken.

Gyakran szedeget – többnyire párban – földutakon. A megriasztott, felrepülő madarat a fehér farokszegély felismerhetővé teszi. Röpte gyors. Nyár végén, kora ősszel nagyobb csapatokba verődnek, balkáni gerlékkel és örvös galambokkal együtt gabonatarlókon, napraforgótblákon táplálkoznak.

Kistermetű galamb, feltűnő, fehér farokszegéllyel. Szárnya élénk rozsdabarnán mintázott, a nyak két oldalán jellegzetes fekete-fehér csíkos folt található.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL	
				E	P	K	K	K	E	E	E	E	

Élőfordulás

Költési időben erdőszelek, fásorok, bokrosok, esetleg nagyobb parkok jelentik fő élőhelyét. A vonulás előtti gyülekezés idején főként mezőgazdasági területeken fordul elő. Ősszel elvonul, a telet

Afrikában, a Szaharától délre eső területeken tölti.

Költés

Évente egyszer, esetlegesen kétszer költ. Egyszerű gallyfészket bokrokra, alacsonyabb fákra építi. Két tojást rak, a fiókákat mindkét szülő eteti.

Táplálék

Jellemzően magevő, a fiókákat kezdetben begytejjel, később a begyében felpuhított magvakkal táplálja. Elsősorban gyommagvakat fogyaszt, de kedveli a napraforgót is.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Fészke körül a zavarásra érzékeny, így költési időben fontos a költőhelyek nyugalalmának biztosítása.

Élőhelyfejlesztés: Fás, bokros élőhelyek kíméletével ideális fészkelőhely tartható fenn számára.

Szalakóta

(*Coracias garrulus*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi
állománya csökkenő.

Natura 2000 jelölőfaj.

Röpte erőteljes, néha imbolygó. Kerregő, kissé gépiesnek tűnő hangja összetéveszthetetlen.

Csóka nagyságú madár. Feltűnő kék színei, rozsdavörös háta és jellegzetes testalkata miatt könnyen felismerhető.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ÉLŐFORDUL	
			R	P	K	K	K	K	K	E	E	E	R

Élőfordulás

Jellemző élőhelye a fásorokkal, ligetekkel, facsoportokkal, nedves rét-foltokkal tarkított nyílt táj. Vonuló, a telet Dél-Afrikában tölti.

Költés

Zöld küllő által vésett odúban, természetes kikorhadásokban vagy mesterséges fészek-odúban költ. 4-6 fiókája egy hónapig nevelkedik.

Táplálék

Főként nagyobb testű rovarokat zsákmányol, de rágcsálókat, gyíkokat, békákat is rendszeresen fogyaszt. Jellemzően a talajon vadászik.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fészkelőhelynek alkalmas odúkat rejtő fák megőrzése segíti a faj szaporodását. Az alföldi öreg fehérmárkából és fűzfából álló facsoportok fenntartása biztosíthatja hosszútávú fennmaradását.

Táplálékforrás biztosítása: rovarvilág megőrzését figyelembe vevő gazdálko-

dás (pl. csökkentett vegyszerhasználat) segíti a szalakóta táplálékbázisának megőrzését.

Élőhelyfejlesztés: Élőhelyein mesterséges fészekodúk kihelyezése hatékonyan segíti az állomány gyarapodását. A nyílt legelők nagyarányú erdősítése kedvezőtlen számára. A legeltetett területek, illetve kaszálók fenntartása szintén fontos számára.

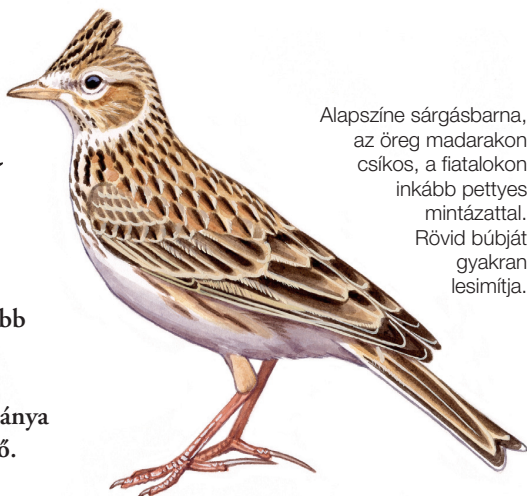
Mezei pacsirta

(*Alauda arvensis*)

Vonuló madár,
enyhébb teleken kisebb
számban áttelelhet.

Védett.

Magyarországi állománya
mérsékelten csökkenő.

Alapszíne sárgásbarna,
az öreg madarakon
csíkos, a fiatalokon
inkább pettyes
mintázattal.
Rövid búbját
gyakran
lesimítja.

Verébnél nagyobb termetű, hegyes csőrű madár.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC
R	R	P	P	K	K	K	K	K	K	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása javasolt.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarirtó szerek használatának mérséklésével,

illetve mellőzésével megfelelő táplálékforrása megőrizhető.

Élőhelyfejlesztés: A kaszátlan sávok, illetve a táblák mellett meghagyott, vegyszermentes szegélyterületek ideális élőhelyet jelentenek számára. Ezek elszántása, égetése kerülendő. A legeltetéses állattartással a legelők rovarvilága megőrizhető, megfelelő táplálékforrást biztosítva számára.

Dallamos, változatos éneke, amelyet tavasszal pirkadattól hallat, a pusztai környezet meghatározó eleme.

A földről függőlegesen a magasba emelkedve folyamatosan énekel. A földről megriasztva rövid pirregő hangot ad, illetve ilyenkor szélső farktollainak és hátsó szárny-szegélyének fehér színe is feltűnő.

Előfordulás

Mindenféle mezőgazdasági kultúrában megtalálható, de különösen kedveli az alacsonyra (2-5 cm) legeltetett gyepterületeket, ahol fészékét is el tudja rejteni egy-egy fűcsomóban. Késő ősszel elvonul, a telet Dél-Európában tölti. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Nyílt gyepeken, pihentetett területeken, gabonátáblákon (főleg azok silány kelésű, elgyomosodó részeiben) viszonylag korán kezdi költését. Évente rendszerint két fészekaljat repít. A talajra rakott fészekről felriasztott madár a fészek környékén a levegőben alacsonyan, egy helyben szital. Egy alkalommal 4-5 fiókát nevel, amelyek már tíznaposan elhagyják a fészket, de csak 3 hetesen válnak röpképessé.

Táplálék

Tavasztól őszig, főként a költési időszakban, elsősorban rovarokkal táplálkozik. Az őszi és téli időszakban nagyjából gommagokat fogyaszt.

Fogoly

(*Perdix perdix*)

Állandó madár. Kibocsátott példányai vadászhatók. Magyarországi állománya erősen csökken.

A hírek hasán jellegzetes mélybarna folt (patkó) található.

A fiatalok egész teste barnásan sávozott, fiatal fácánhoz hasonlítanak.

Az öreg madár háti része barnás sávózású, nyaka és melle szürkés, torka, homloka narancsbarna.

Galambméretű, rövid és vörös farkú fácánféle.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A fogoly állománycsökkenésének egyik oka a túlzott mértékű mezőgazdasági vegyszerhasználat. A növényvédőszer használata közvetlenül vagy közvetetten (pl. kétszikű gyomok kiirtása) a rovarállomány

pusztulását eredményezik, ami a fogolyfiókák alultápláltságából következő elhullásához vezet. A vegyszerhasználat mérséklése, illetve vegyszermentes szegélyek kialakítása nagy segítséget jelent számára. A tél végéig fennhagyott tarló, illetve a mesterséges etetés rendkívüli mértékben segíti téli táplálékforrásának biztosítását.

Élőhelyfejlesztés: A változatos élőhelyet, kisparsellás mozaikos termelési szerkezetet kedveli. A táblák melletti szegélyterületek, ugarok, fás-bokros élőhelyek ideális búvóhelyet jelentenek számára, fontos ezért az ilyen területek megóvása vagy újjak kialakítása.

A fácánnál rejtettebb életmódú, félénk madár, leginkább csirregő hangja alapján ismerhetjük fel. Megriasztva farkának mélyvörös színe és élénk riasztóhangja alapján azonosíthatjuk. A fogolycsalád egészen a következő tavaszig együtt marad.

Előfordulás

Főként szántóföldek szegélyében, gyepeken fordul elő, de kedveli az út menti árkokat, csatornapartokat is. Búvóhelyül sűrű aljnövényzetű fa- és bokor-csoportokat keres, ezek elérhetősége fontos számára. Állománya az elmúlt évtizedekben visszafordíthatatlannak tűnően megfogyatkozott, és mára kritikusan alacsony szintű. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Utódnevelése példamutatóan gondos. A szülők között életre szóló párkapcsolatok alakulnak ki, a tyúk áprilisban, májusban rakja le akár tíznél is több tojását a földön kapart mélyedésbe. A fiókák kelés után elhagyják a fészket, de csak 2-3 hetesen lesznek röpképesek.

Táplálék

Főként gommagvakat, zöld növényi részeket, kisebb arányban rovarokat eszik. A fiókák kizárólag állati eredetű táplálékot, főként rovarokat fogyasztanak. Téli tápláléka különféle magvakból áll.

Túzok

(*Otis tarda*)

Állandó madár.
Fokozottan védett.
 Magyarországi állománya a 20. század második felében drasztikusan lecsökkent és alacsony szinten állandósult.
 Natura 2000 jelölőfaj.

Pulykanagyságú, erőteljes megjelenésű madár.

A kakas nyaka igen vastag, a mellen vörhenyes, széles örv húzódik.

Dürgéskor kifordított fehér tollruhája jellegzetes.

Mindkét nemre jellemző a szárnyak feltűnő világos színe.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Költési időben az ember vagy jármű közvetlen közeléből felriadó túzok észlelése esetén – amely fészkekre utal – fontos a munkavégzés felfüggesztése és a nemzeti park igazgatóság természetvédelmi szakembereinek értesítése. A tűzokos területen a kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása „kötelező” elvárás a gazdálkodóktól. Fészkelőhelyén április 15. és július 15. között fokozott figyelemmel történő munkavégzés, illetve a talajművelés, kaszálás, vegyszerezés mellőzése szükséges.

Táplálékforrás biztosítása: Vegyszermentes műveléssel/vegyszermentes szegélyek kialakításával megfelelő rovar táplálék biztosítható a fiókanevelési időszakban. A tél végéig fennhagyott tarló segíti a faj téli táplálékforrásának biztosítását. Az őszi vetésű repce a túzok számára értékes téli és kora tavaszi táplálék. Kemény teleken a repcetábláról széles sávban el kell távolítani a havat, hogy táplálékhoz jussanak a madarak.

Élőhelyfejlesztés: Visszatérően használja dürgő- és költőhelyeit, így ezek védelme kiemelkedő fontosságú. A termőhelyi adottságoknak (talajtípus, vízellátottság) megfelelő művelési forma alkalmazása hozzájárul a költőhelyek kiméletéhez. Kaszálás során visszahagyott bűvósávok segíthetik biztonságos fészkelését.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K
E	E	E	E	P	P	K	K	K	K	E	E

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

A tyúk, különösen a szaporodási időszakban, rendkívül rejtett életmódot folytat. Veszély esetén a fészken ülő, vagy fiókat vezető madár lapulva próbál elrejtőzni, gyakran a traktor elől csak 1-2 méter távolságból ugrik fel. A költő tyúkok és fiókkák rejtőszíniük segítségével tökéletesen belesimulnak környezetükbe. Költési időn kívül már messziről menekülnek. Röpte erőteljes.

Előfordulás

Vigyázó, óvatos madár, élőhelye a nyílt, pusztai környezet. Dűrgőhelyei főként a szikes gyepeken és az azokat övező szántóterületeken vannak, de költésre a magasabb fűvű sztyepp- és mocsárrétek, illetve az ezek területén kialakított szántók a legalkalmasabbak. Hozzáférhető táplálék hiányában – kérges hóborítás esetén – egészen Dél-Európaig elkóborol. Európában csökkenő állományú.

A tyúk kisebb méretű, szerényebb színezetű. Háta mélyvörös alapon feketén kereszt-sávozott.

Költés

Földön fészkel, fészekalja általában 2, ritkán 1-3 tojásból áll. A tojásrakás április második felében kezdődik, de a fészkelőhely feltérképezését már március közepétől végzik a tyúkok. A négy hétig tartó kotlást követően a fiókkák még további 6-8 hétig fokozott veszélynek vannak kitéve, mivel ilyenkor még röpképtelenek.

Táplálék

Mindenevő. Változatos tápláléka főként rovarokból (bogarak, sáskák stb.) áll, de kisebb rágcsálókat is fogyaszt. Emellett rendszeresen eszik magvakat és zöld növényi részeket is. Fiókái a tyúk kíséretében, eleinte kizárólag rovarokkal táplálkoznak, 2-3 hetes koruktól fogyasztanak növényi táplálékot is. Nyár végétől tarlókon, friss vetésű lucernaföldeken, őszi vetésekben táplálkozik. Télen elsődleges tápláléka az őszi káposztarepce áttelelő, zöld levele.

Vetési varjú

(*Corvus frugilegus*)

Állandó madár. Védett.
Magyarországi fészkelő
állománya 1970-1990
között a töredékére
csökkent.

Tollazata fekete
színű, némi fémes
kék csillogással.

A téli időszakban Európa északkeleti
területeiről érkező madarakkal feldúsul magyarországi állománya.

Csőre erőteljes;
az öreg madarak
csőrtöve körüli
csupasz bőrfelület
világos színű.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Költési időben érzékeny a zavarásra, ilyenkor védelme érdekében a költőhelyet kímélni kell. A fészkelőhelyeül szolgáló faszorokat, facsoportokat meg kell őrizni.

Táplálékforrás biztosítása: Növényvédőszeres, rovarölők használatának kerülése a táplálékbázis biztosítása céljából. A vetési varjú számára a rövid-

fűű gyepek, legelők fenntartása nagy jelentőségű, mivel a gyepek rovarfaunája a kaszálással, legeltetéssel elérhetővé (láthatóvá és zsákmányolhatóvá) válik a faj számára.

Élőhelyfejlesztés: Az újonnan kialakuló kisebb telepeit zavartalanul kell hagyni. Az állandó zaklatással nagyvárosokba bekényszerített állományai gyakran keletkezettnek konfliktust, melyet csak úgy lehet megelőzni, ha a városokon kívül, eredeti élőhelyein nyugodtan költ.

Előfordulás

Nyílt mezőgazdasági területek, nagy kiterjedésű gyepek madara, de nem idegenkedik az emberi településektől sem. A téli időszakban rendszeresen megjelenik a nagyvárosokban. Télen a Kárpát-medencén kívülről nagy tömegekben érkezik hozzánk, de ezek a madarak a tavasz beálltával visszatérnek költőterületeikre.

Költés

Költőhelyei a fasorokkal, facsoporokkal tarkított nyílt mezőgazdasági területek. Emberi településeken, illetve ártéri erdőkben is költ. Telepesen fészkel, egy-egy telepet akár több száz pár is alkothat. Évente egyszer költ, a költés megkezdése esetén pótköltésbe kezd. A fészket a tojó építi magas fákra. 4-5 tojást rak. Üres fészkeit más védett fajok gyakran elfoglalják. A kék vércsék telepei is varjúfészkekben alakulnak ki, de a vörös vércse, a kabasólyom és az erdei fülesbagoly is rendszeresen megtelepszik azokban.

Táplálék

Főként állati eredetű táplálékot fogyaszt (pl. rovarokat, gilisztákat, pockokat), de mindenféle hulladékot összeszed és a dögre is szívesen rájár. Tavasszal a csirázásnak indult és kihajtott kukoricában, gabonában azok fogyasztásával károkat okozhat, ami mélyebbre történő vetésel jelentősen mérsékelhető.

Hasonló fajok**Holló***(Corvus corax)***Védett.**

A legnagyobb európai énekesmadár, közel 70 cm hosszú. Teljesen fekete színű, csőre hatalmas, erős; farka ék alakú. Félénk madár, hangja mély, korrogó.

Dolmányos varjú*(Corvus corone cornix)***Vadászható.**

Vetési varjú méretű madár, szárnya, farka, feje és melle fekete, míg háta és hasoldala világosszürke színű. Óvatos madár.

Kék vércse

(*Falco vespertinus*)

Vonuló madár. **Fokozottan védett.**

Magyarországi állománya a 20. század utolsó évtizedeiben erősen lecsökkent és alacsony szinten stabilizálódott. Natura 2000 jelölőfaj.

A tojó feje, alsóteste narancsos árnyalatú, szárnya, hátoldala szürkés-kék, fekete sávzással.

Kistermetű sólyomféle. A hímek sötét palakék színűek, csupán csőrük, lábuk és a láb környéki tollak tűzpirosak.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC				
			R	E	P	K	K	K	K	E	E	E	E	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A kék vércsék által rendszeresen használt vetési varjú telepek megőrzésével, a telep közelében lévő gyepeken a legeltetés fenntartásával biztosítható fennmaradása.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarok és rágcsálók vegyszeres irtása csökkenti a táplálékbazist, szélsőséges esetben akár mérgezéses pusztulást is okozhat. A lucerna és gyepterületek kisléptékű, mozaikos kaszálása folyamatosan biztosít

alacsony tarlót, segítve ezzel a táplálék-szerzést.

Élőhelyfejlesztés: A legeltető állattartás fenntartása nagy jelentőségű, mivel az állatok környezetében, illetve a legeltetett gyepeken felszaporodó rovarok, pl. a sáskák adják a kék vércse táplálékának jelentős részét. A természetes vízviszonyok megtartása kételtű-táplálékot biztosít a faj számára. A nyílt területek nagyarányú erdősitése csökkenti a faj élőhelyét. Az Alföldön a vetésivarjú-telepek hiánya miatt egyre több helyen szükséges, hogy mesterséges fészkelőládák kihelyezésével biztosítsuk fészkelési lehetőségeit.

Leggyakrabban vadászata alkalmával figyelhetjük meg, leginkább többedmagával vezetéken ülve vagy a levegőben függőleges testtartásban szitálva.

Előfordulás

Síkvidéki elterjedésű, legnagyobb állománya a Tiszántúlon és a Duna-Tisza közén található. Legfontosabb élőhelyei a nagy kiterjedésű, nyílt puszták, legeltetett gyepek és mezőgazdasági területek, melyeket kisebb fasorok, facsoportok tarkítanak. Kedveli a vizes élőhelyek (csatornák, szikes mocsarak) közelségét. A telet Afrikában, az Egyenlítőől délre tölti. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Fészket nem épít, leginkább vetési varjú, dolmányos varjú és szarka elhagyott fészkeiben költ. A mesterséges költőládákat is elfoglalja. A vetésivarjú-telepeken csoportosan fészkel. Évente egyszer költ májustól júliusig, 2-5 tojást rak. A kotlásban és a fiókák nevelésében mindkét szülő részt vesz.

Táplálék

Elsősorban rovarokat, főleg sáskákat, szitakötőket, bogarakat zsákmányol, amiket vártahelyeiről, vagy a levegőben való szitálást követően, lecsapva fog meg. Táplálékai között szerepel több békafaj (pl. barna ásóbéka), gyíkok és különféle rágcsálók is.

Vörös vércse

(*Falco tinnunculus*)

Állandó madár. **Védett.**

Magyarországi állománya a 20. század utolsó évtizedeiben erősen lecsökkent és alacsony szinten stabilizálódott.

Galambnagyságú sólyomféle. Hasoldala és szárnyalja világos, fekete pettyezéssel és sávozással. Háta és válla téglavörös, szárnyvége fekete. Fészke környékén hangos, éles vijjogó hangot hallat.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS	
E	E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K	K	KÖLTÉS ELŐFORDUL

Előfordulás

Sík- és dombvidékek mezőgazdasági területein egyaránt előfordul. Olyan legelőket, réteket részesít előnyben, ahol facsoportok, fasorok is találhatóak.

Költés

Nem épít fészket, elsősorban varjúfélék elhagyott fészkeit használja.

Táplálék

Fő táplálékát kisebb rágcsálók, gyíkok adják. Gyakran vártahelyekről vagy a levegőben szitálva vadászik pockokra a lucernatarlókon, illetve az utak mentén.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fás, bokros élőhelyek, gallyfészkek kíméletével a fészkelőhelyek védelmét lehet biztosítani.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarok és rágcsálók vegyszeres irtása csökkenti a táplálékbázist, szélsőséges esetben akár mérgezőes pusztulást is okozhat.

Élőhelyfejlesztés: A legeltető állattartás fenntartása nagy jelentőségű. A nyílt területek nagyarányú erdősítése csökkenti a faj élőhelyét. Mesterséges fészkelőládák kihelyezésével bővíthetjük fészkelési lehetőségeit. Ezeket kútágásra, önálló tartóoszlopra, épület falára stb. kihelyezve is szívesen elfoglalja.

Egerészölyv

(*Buteo buteo*)

Állandó madár. **Védett.**
Magyarországi állománya stabil.

Leggyakoribb ragadozómadarunk. Közepes termetű madár. Gyakran kerül szem elé utak melletti oszlopokon, bokrokon ülve. Tavasszal megfigyelhető, vijjogással kísért nászrepülése gyakori jelenség.

Színezete változatos, barnás árnyalatú. Szárnya széles, farka viszonylag rövid.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS	
E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	E	E	E	KÖLTÉS ELŐFORDUL

Előfordulás

Erdőkkel, faszorokkal, ligetekkel tarkított kultúr-tájakon mindenütt gyakori.

Költés

Fán fészkel. 2-3 tojást rak.

A fiókák másfél hónapig maradnak a fészekben.

Táplálék

Kistermetű rágcsálók jelentik legfőbb táplálékát. A gépi kaszáláskor elvágott

állatokat is összegyűjti, a dögre is rájár. Télen főként mezei pockot zsákmányol, elsősorban lucernaföldéken, ezzel hozzájárul a rágcsálófertőzöttség csökkentéséhez.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fás ligetek, faszorok megőrzésével, azok telepítésével optimális fészkelőhely biztosítható számára.

Táplálékforrás biztosítása: A rágcsá-lóirtó vegyszerek használata a táplálék-mennyiség csökkenését, szélsőséges esetben az ölyvek pusztulását is ered-

ményezheti. A kaszálatlan szegély élő-helyek fontos táplálkozó helyei. Az utóbbi évtizedben gyarapodó számú szándékos, illegális ragadozómérgezések megszüntetése elengedhetetlen.

Élőhelyfejlesztés: Nyílt, fátlan gyepeken, szántók szomszédságában ún. „T” fa ki-helyezésével jó pihenő- és leshely hoz-ható létre.

Parlagi sas

(*Aquila heliaca*)

Állandó madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya

kismértékben növekvő.

Natura 2000 jelölőfaj.

Igen nagy méretű, 80 cm testhosszú,
2 m-es szárnyfesztávolságú madár.

Az öreg madarak sötétbarnák, világos fejtétovel és tarkóval, a fiatal madarak világosbarna alapszínűek fekete sávzással. Az öregek vállán fehér vállfolt van.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS
E	E	P	P	P	P	K	K	K	K	K	K	K
												KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Fás, bokros élőhelyek kímélete, különösen az idős, méretes fák meghagyása javasolt, mivel a parlagi sas ezekre építi fészkrét. A célirányos – a fészken ülő madárra irányuló – zavarásra rendkívül érzékeny, ezért költési időben kerülni kell minden olyan tevékenységet, ami ott korábban nem folyt. A fészkek közelében történő munkavégzést a természetvédelmi őrszolgálatlaltal történt egyeztetés alapján lehet végezni.

Táplálékforrás biztosítása: A kaszáláskor bűvósávok meghagyásával, illetve

a májusi talajmunkák mellőzésével/át-ütemezésével a megfelelő táplálék-mennyiséget/zavarásmentességet lehet biztosítani. A gyepeken, szántókon élő rágcsálók fontos táplálékforrást jelentenek, ezért a vegyszeres gyom- és rágcsálóirtás kerülendő – a méreggel érintkező táplálékállatok szélsőséges esetben mérgezés is okozhatnak. Az utóbbi év-tizedben gyarapodó számú szándékos, illegális ragadozómérgezések megszüntetése elengedhetetlen.

Élőhelyfejlesztés: A fészkelésre potenciálisan alkalmas térségekben műfészkek kihelyezésével elősegíthető megtelepedése.

Ritka fészkelő faj. Nagyobb állománya Kelet-Magyarországon található, azonban kóborló madarak az ország egész területén előfordulhatnak. Nagy termete miatt összetéveszthető a rétisassal. Utóbbi valamivel nagyobb és világosabb színezetű a parlagi sasnál, a farka ék alakú és az öreg madaraké fehér színű. A parlagi sas európai állománya veszélyeztetett.

Előfordulás

Legtöbbször nagy kiterjedésű nyílt területeken, gyepeken, mezőgazdasági területeken látható. Télen a fiatal madarak egy része délkeleti irányba elvonul, az állomány jelentős része viszont áttelel.

Költés

Néhány évtizede még elsősorban a domb- és hegyvidéki erdők déli oldalán fészkeltek, az utóbbi időszakban azonban egyre gyakrabban az alföldi fasorokkal tarkított mezőgazdasági területeken telepszik meg. Kevésbé zavart fasorokba, facsoportokba vagy idősebb magányos fákra építi hatalmas fészket, jellemzően a fa csúcsának közelébe, ahonnan jó kilátás nyílik a környező területekre. 2-3 tojást rak, a 6 hétig tartó kotlást követően kikelő fiókák 60 napos korukban válnak röpképesé.

Táplálék

Korábban a leggyakoribb tápláléka az ürge volt, ám annak fogyatkozása táplálékváltásra kényszerítette. Napjainkban főként hörcsögöt, kisebb arányban mezei nyulat, fácánt, varjúfélét zsákmányol, de mindenféle madár és kisebb emlős szerepel étrendjében.

Kerecsensólyom

(*Falco cherrug*)

Állandó madár. **Fokozottan védett.**

Magyarországi állománya
kismértékben növekvő.

Natura 2000 jelölőfaj.

Egerészölyv nagyságú sólyomfaj. Szárnya széles és hegyes, teste erőteljes. Testének alapszíne barnás, fekete sávozással.

A fiatalok sötétebb tónusúak, míg az öregek világosabbak. A fiatalok lába halványkék színű.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K	K

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A faszorok, facsoportok, valamint az idős, nagy termű fák kímélete javasolt, mivel ezek lehetséges költőhelyekként nagy jelentőségűek. Zavarásra érzékeny faj, ezért költési időben kerülni kell a fészkek közelében történő munkavégzést.

Táplálékforrás biztosítása: A gyepeken, szántókon élő rágcsálók fontos táplálékforrást jelentenek, ezért a vegy-

szeres gyom- és rágcsálóirtás kerülendő – a méreggel érintkező táplálékállatok szélsőséges esetben pusztulását is okozhatják. Az utóbbi évtizedben gyarapodó számú szándékos, illegális mérgezések megszüntetése elengedhetetlen.

Élőhelyfejlesztés: Nagy kiterjedésű nyílt térségekben a ragadozómadarak, dolmányos varjak által épített gallyfészkek meghagyásával, költőládák kihelyezésével segíthető megtelepedése.

Előfordulás

A nyílt puszták, nagy kiterjedésű mezőgazdasági térségek, vizes élőhelyek madara. Általában hazánk területén tel, de a fiatal madarak jelentős része nagyobb távolságokba, akár Észak-Afrikáig is elkóborolhat. Európai állománya veszélyeztetett besorolású.

Költés

Korábban középhegységeink sziklás vidékein költött, az utóbbi időben azonban fészkelése egyre gyakoribbá vált a síkvidéki erdőkben, fasorokban, magányos fákön és a magasfeszültségű távvezeték-oszlopokra kihelyezett költőládákban. Fészket nem épít, gyakran egerészölyv vagy dalmányos varjú korábbi fészket használja. A számára kihelyezett költőládákat szívesen elfoglalja. 2-5 tojást rak, az 1 hónapos kottlást követően a fiókák 6 hetes korukban repülnek ki.

Táplálék

Sokféle állat szerepel étrendjében, magas arányban zsákmányol seregélyt, galambot, bicicet és kedvelt tápláléka az ürge is. Rendszeresen fogyaszt kisebb rágcsálókat (pl. mezei pockot) is, amit gyakran vörös vércsétől vagy rétihéjától rabol el.

Cigánycsuk

(*Saxicola torquatus*)

Vonuló madár. **Védett.**
Magyarországi állománya
mérsékelten csökken.

Leginkább magasabb kőrökön, kerítésen ülve láthatjuk, amint leshelyéről vadászat. A fészek és fiókák környezetében csettegő riasztóhangot ad.

A verébnél kisebb, vékony csőrű és vékony lábú madár.

A hím feje és torka fekete, melle vöröses színű.

A tojók és a fiatalok barnás alapszínűek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL								
	R	R	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	E	R	R	R	

Előfordulás

A bokros mezsgyék, csatornapartok, útszegélyek, gazos telkek és nedves rétek madara. Esetenként áttelel.

Költés

Évente kétszer költ. A földön lévő, a sűrű növényzet közé rejtett fészekben a fiatalok kikelés után 10-12 napig maradnak, de kirepülés után a szülők még két hétig etetik őket.

Táplálék

Rovarevő. Egy-egy kiemelkedő pontról, lesből vadászik elsősorban repülő rovarokra, de gyakran a talajon is zsákmányol pókokat, lárvákat.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban. Az árokpartok kaszálását július második felétől kezdődően kell időzíteni, ezzel sok fióka túlélése biztosítható.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarirtó szerek mellőzésével, a kaszálás késleltetésével megőrizhető megfelelő táplálékforrása.

Élőhelyfejlesztés: Kaszátlan területek meghagyásával és a táblák melletti szegélyterületek kíméletével (pl. beszántás, égetés elkerülése) ideális fészkelőhelyet biztosíthatunk számára.

Sárga billegető

(*Motacilla flava*)

Vonuló madár. **Védett.**
Magyarországi állománya stabil.

A házi verébnél kisebb, kecsesebb madár. Röpte hullámos, ilyenkor gyakran hallatja éles, „szípegő” hangját. A talajon táplálkozva hosszú farkát billegteti. Gyakran ül ki egy-egy magasabb növényre.

A hím tollruhája élénk citromsárga, a tojó és a fiatalok fakóbbak.

Farka feltűnően hosszú, a szélső farktollak fehér színűek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL	
		R	E	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E

Előfordulás

Nedves rétek, legelők, zombékosok madara. Vonuló, a telet trópusi területeken tölti.

Költés

Évente kétszer költ. A talajon, zombék oldalában, sűrű növényzet közé épített fészkekben csak a tojó kotlik. A fiókák kb. két hétig tartózkodnak a fészkekben,

amit teljes röpképességük elérése előtt elhagynak.

Táplálék

Kizárólag rovarevő, szívesen keresi táplálékát a legelő állatok között.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június végére időzített kaszálás nem tesz kárt az első költésben. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A táplálék-bázisának biztosítása érdekében fontos

a faj számára a legeltetési állattartás fenntartása.

Élőhelyfejlesztés: A táblák melletti szegélyterületek, nádfoltok kíméletével ideális költőhelyet biztosíthatunk számára. A kaszálás során visszahagyott bűvósávok a következő évben vonzzák a madarakat.

Sordély

(*Miliaria calandra*)

Állandó madár. Védett.
Magyarországi állománya
mérsékelten csökken.

A verébnél nagyobb sármányféle. Gyakran ül valamilyen magaslati ponton, így bokor tetején, légvezetéken vagy magasabb kőrön. Tavasszal leginkább a hím kulcscsörgésre emlékeztető, egyszerű éneke alapján ismerhető fel. Rövid repülésekor lábát gyakran lógatja.

Alapszíne szürkésbarna, sötétebb sávózással. Hasoldala világosabb. Csőre rövid, vastkos.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	E	P	K	K	K	K	K	K	K
E	E	E	E	P	K	K	K	K	K	K	K

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A táblák melletti szegélyterületek ideális búvó- és fészkelőhelyet jelentenek, ezért e területek kímélete (beszántás, égetés elkerülése) fontos. A június utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését.

Táplálékforrás biztosítása: A tél végéig fennhagyott és ápolat (szárúzott vagy megtárcsázott) tarló rendkívüli mérték-

ben segíti a faj téli táplálékforrásának biztosítását. A rovar- és gyomirtó szerek használatának mérséklésével, illetve mellőzésével biztosítható a megfelelő táplálékforrás.

Élőhelyfejlesztés: A legelőkön néhány alacsonyabb, sűrűbb bokor meghagyásával, a kaszálókon búvósávokkal segíthetjük megtelepedését. Azokat a bokrokat kedveli leginkább, amelyeket részben vagy egészben a fű benő, ezekben ugyanis a fészkek stabil alapra építhető, ugyanakkor mivel takarásban van, teljes biztonságban folyhat a fiókanevelés.

Előfordulás

Sík- és dombvidéki nyílt területek, fákkal és bokrokkal tarkított gyepek, mezőgazdasági területek, legelők, parlagok jellegzetes madara. Fontos számára a kiülésre alkalmas magaslati pontok jelenléte. Télen csapatai ugarterületeken táplálkoznak.

Költés

Fészket a gyepterületeken, ugarokon, gabonátáblákban, a talaj közelében avas fűszálakra vagy sűrű bokorba építi. Fészekalja 4-5 tojásból áll. Évente kétszer is költhet. A költést és a fiókák nevelését a tojó végzi. Poligám madár, azaz egy hím több tojóval is párba állhat.

Táplálék

Elsődlegesen magevő madár, de költési időben rovarokat (tűcsköt, szöcskét, bogarakat, hernyót) is fogyaszt. Ősszel és télen a fennhagyott tarlókon csapatosan táplálkozik, de az ugarterületeken fellelhető gyommagvak téli táplálékának jelentős részét képezhetik.

Hasonló faj

Citromsármány

(*Emberiza citrinella*)

Védett.

Verébnagyságú, de hosszabb farkú madár. A hím élénksárga színű, szárnya barnásan csíkozott. Faroktöve gesztenyebarna, farokszélei fehérek.

Fás, bokros élőhelyeken költ, így az erdőszélek, fás legelők, bokrokkal tarkított gyepek madara. Mezőgazdasági területeken is gyakori, ha költésre alkalmas fa-, illetve bokorsor van a közelben. Az állatok trágyája körül gyakran szedeget.

Tövisszúró gébics

(*Lanius collurio*)

Vonuló madár. **Védett.**
Magyarországi
állománya
mérsékelten csökken.
Natura 2000 jelölőfaj.

A verébnél valamivel
nagyobb, hosszabb
farkú madár.

Csőre erős.
A hím fejeteje
szürke, vastag
fekete szemsávja
van. Háta rozsdavörös,
testalja világos.

A tojók és fiatalok
egyszerűbb, barnás
színezetűek sötét
keresztsávózással.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC			
				R	E	K	K	K	E	E	E	E	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A felfedezett fészkek zavarásának elkerülése fontos. A legelőkre betelepült bokrok irtását a költési időben mindenképpen kerülni kell. A költési időn kívül történő cserjeirtás során indokolt egy-egy sűrűbb bokor megőrzése, a záródó bokrosok azonban nem szolgálnak a tövisszúró gébics élőhelyeül.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarirtó szerek használatának mérséklésével,

mellőzésével biztosítható a faj számára a megfelelő táplálékforrás. A tövisszúró gébics számára a rövidfűvű gyepek, legelők fenntartása nagy jelentőségű, mivel a gyepek rovarfaunája a kaszálással, legeltetéssel elérhetővé (láthatóvá és zsákmányolhatóvá) válik számára.

Élőhelyfejlesztés: A táblák melletti bokrosok, szegélyterületek kialakításával, illetve megőrzésével ideális fészkelő és táplálkozó területek tarthatók fent. A változatos élőhelyet, kisparcellás mozaikos területeket, útmenti mezsgyét kedveli.

Tipikus „vártamadár”, azaz magaslati pontokról (pl. bokrok teteje, vezetékek, karók, fák száraz ágai) vadászik. A ragadozómadarakhoz hasonlóan csap le zsákmányára. A fészkek közelében csattogó riasztóhangot ad.

Előfordulás

Fákkal, bokrokkal tarkított gyepterületek, domboldalak, erdőszélek, fasorok, útszegélyek madara. Kertvárosok nyugalmasabb területein, legelők szélén, öreg gyümölcsösökben is előfordul. Ősszel elvonul, a telet a Szaharától délre, Afrika déli részén tölti.

Költés

Évente egyszer, májusban költ. A fészket a tojó építi egy sűrű, jellemzően tüskés bokor belsejébe, viszonylag alacsonyan. 5-6 tojást rak.

Táplálék

Kizárólag állati eredetű táplálékot fogyaszt, csőrén a zsákmány biztosabb megragadása érdekében egy úgynevezett „súlyomfog” van. Alapvetően rovarevő (pl. sáskák, bogarak, lepkék), de olykor gyíkokat, madárfiókákat és rágcsálókat is fog. Zsákmányát időnként bokor tövisére, kerítésdrótra tűzi fel, innen ered elnevezése.

Hasonló fajok

Kis őrgébics

(*Lanius minor*)

Vonuló madár.

Védett.

Natura 2000
jelölőfaj.

Testtartása, arányai és viselkedése emlékeztet a töviszúró gébicsre, ám annál valamivel nagyobb termetű. A fekete és fehér színek dominálnak rajta, ami főleg reptében feltűnő. A fekete maszk a csőr feletti területre is kiterjed.

Nagy őrgébics

(*Lanius excubitor*)

Ritka fészkelő,
egyres területeken,
egyébként gyakori
téli vendég.

Védett.

A legnagyobb termetű gébicsfaj Magyarországon. A fekete és fehér színek dominálnak rajta, a fekete maszk a szem vonala fölél és a homlokra nem húzódik fel. Vadászat közben fákon, vezetékeken ül, illetve gyakran egy helyben szital a levegőben.

Ugartyúk

(*Burhinus oedicnemus*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi
állománya csökken.

Natura 2000

jelölőfaj.

A fácantyúknál némileg
kisebb méretű madár.

Világosbarna, sávozott
rejtőszínének köszönhetően
jól beleolvad környezetébe.

Leginkább élénkcsárga
szeme, csőrtöve és
lába feltűnő.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC	
			R	P	K	K	K	K	K	E	E	E

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Zavarást nehezen viselő faj, a költő és gyülekező madarak nyugalmának biztosítása fontos. Földön fészkel, ezért előfordulása esetén a gépi talajmunkákat (pl. sorköz-művelés) nagy odafigyeléssel - a természetvédelmi őrszolgálattal egyeztetetten - kell végezni. A fészkelőhelyeül szolgáló legelőkön a pásztorokat segítő kutyákat nem szabad engedni, hogy a nyáj köz-

vetlen közeléből eltávolodjanak és esetlegesen kárt tegyenek tojásokban, fiókákban.

Táplálékforrás biztosítása: A vegyszeres rovarirtás komoly károkat jelenthet, javasolt annak mellőzése.

Élőhelyfejlesztés: Az ugartyúk a legeltetési állattartáshoz kötődik: a rágott, taposott területeken fészkel, illetve az állatok környezetében felszaporodó rovarvilág jelenti fő táplálékát. A legeltetési fenntartása hozzájárul a faj megőrzéséhez.

Éjjel aktív, jellegzetes hangját is ilyenkor hallatja. Napközben pihen, megzavarva előbb szaladva távolodik, csak komolyabb veszélyt sejtve repül fel. Röptében a szárny fekete-fehér mintázata teszi feltűnővé.

Előfordulás

Elsősorban a rövidfűvű, legeltetett területeken költ. Előfordul állattartó telepek, gulyaállások közelében, felhajtó utak mentén is. Kedveli a szikfoltos, szikpadkás nyílt élőhelyeket. Egyre gyakrabban költ a tavaszi talajmunkák során kialakuló gyomosodó ugarokon, illetve a kapás kultúrákban (napraforgó, kukorica) is. A telet a Földközi-tenger partvidékén tölti. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Talajon fészkel, jellemzően 2, néha 1 tojást rak. Költési ideje május elejétől júliusig tart. A fészkek pusztulása esetén pótköltésbe kezd. A fiókák fészekhagyók, veszély esetén lelapulnak, rejtőszínük miatt nehezen észrevehetőek.

Táplálék

Tápláléka kizárólag állati eredetű. Főként rovarokat (szöcskék, sáskák, bogarak), gilisztákat, lárvákat, de gyíkokat, békákat, kisemlősöket is fogyaszt.

Székicsér

(*Glareola pratincola*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya a 20. század utolsó évtizedeitől folyamatosan csökken, ma már csak kisszámú fészkelő. Natura 2000 jelölőfaj.

Fekete örvvel szegélyezett sárga torokfoltja van, csőrőve piros.

Gerle-nagyságú, hosszú szárnyú és erősen villás farkú partimadár.

Faroktöve és hasa hófehér. Szárnya hegyes és barnásfekete, szárnybélése gesztenyevörös.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC		
				E	K	K	K	K	K	E	E	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fészek közelségét egyértelműen jelzi az embert, vagy traktort néhány méterre beváró, közben riasztó és magát sérültnek tettető madár. Mivel a székicsér hazánkban a kipusztulás közelében lévő faj, ennek észlelése esetén a munkálatok felfüggesztése és a természetvédelmi szakemberek értesítése rendkívül fontos. A július utánra időzített mezőgazdasági munkálatok nem tesznek kárt a fészkekben és a kikelő fiókákban. Legelőkön történő meg-

telepedése esetén a terelő kutyákat a nyáj/gulya közelében állandó felügyelet alatt kell tartani, hogy a fészkeljokban ne tehessenek kárt.

Táplálékforrás biztosítása: A rovaröltszerek használatának mérséklésével, illetve mellőzésével szántóföldi környezetben is biztosítható a megfelelő táplálékforrás.

Élőhelyfejlesztés: A legelő állat körül felszaporodó rovarokat fogyasztja, ezért a legeltetési állattartás a faj számára kedvező feltételeket teremt.

Röptében hegyes szárnya és szinte világító fehér farktöve alapján azonosíthatjuk, valamint öttagú, rikoltozó nászhangja is jellegzetes. A fészek és fióka közelében az ember és gépeket néhány méterre bevárja, a földre leszáll és szárnyát töröttnek mutatva próbálja elcsalni a betolakodót.

Előfordulás

Eredetileg a legeltetett, kopár szikeseken költött, ma már leggyakrabban a hasonlóan kopár mezőgazdasági területeken, pl. tárcsázott ugarokon, kapás kultúrákban, kiritkult gabonaterületekben fészkel. Melegigényes faj, a telet Afrika trópusi területein tölti. Európában veszélyeztetett állományú.

Költés

Évente egyszer, kisebb-nagyobb telepekben költ. Május végén, júniusban teljes a fészekalja, melynek megsemmisülése esetén pótköltésbe kezd. A tojó saját maga által kapart mélyedésbe rakja 3 tojását. A fiókák 20 nap alatt kelnek ki, a fészket rögtön elhagyják, de csak 1 hónaposan lesznek röpképesek.

Táplálék

Kizárólag rovarrevő, a talajon futva és repülve egyaránt vadászik. Fő táplálékát a sáskák, szöcskék, futóbogarak, legyek és szitakötők adják. Gyakran csapatosan vadászik.

Nagy goda

(*Limosa limosa*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya csökken.

Natura 2000 jelölőfaj.

A fészkek közelében az ember jelenlétére javveszékélő hangot ad.

Hosszú csőrű,
hosszú lábú
partimadár.

A fark töve
fehér, a végén
egy széles fekete
végszalaggal.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC								
	R	R	E	E	P	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	E	R	R	R

RITKA
PÁRVÁLASZTÁS
KÖLTÉS
ELŐFORDUL

Előfordulás

Legjellemzőbb élőhelyei az alföldi vizes területek, nedves mocsárrétek, de akár belvizes szántókon is megtelepedhet.

Költés

Évente egyszer költ. Egyszerű fészket fűcsomók, zsombékok közé építi, 3-4 tojást rak. A fiókák fészekhagyók, egyhónaposan lesznek röpképesek.

Táplálék

Költési időben tápláléka főként állati eredetű, így elsősorban vízi gerincteleneket (rovarokat, férgeket, csigákat) fogyaszt. Táplálékát érzékeny, hosszú, vékony csőrét a vízbe, iszapba szurkálva szedi össze.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Költési időszakban fontos a fészkelőhelyek nyugalmának biztosítása. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését. A június utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban.

Táplálékforrás biztosítása: Belvizes foltok meghagyásával ideális táplálkozóhelyeket biztosíthatunk számára.

Élőhelyfejlesztés: A gyepeken, szántókon lévő vizes élőhelyek, valamint azok laza partszegélyei adják a faj fő fészkelő és táplálkozó területeit, ezért fontos ezek megőrzése.

Nagy póling

(*Numenius arquata*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya csökkenő.

Natura 2000 jelölőfaj.

Barnás színű, sötétebb csikózással és foltokkal. Jellegzetes kéttagú „pó-li” kiáltása messziről hallható.

Nagy termetű, lába és csőre feltűnően hosszú, csőre ívelten lefelé hajló.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	
	R	E	E	P	P	K	K	K	K	K	K	
							E	E	E	E	E	E
											R	R

RITKA
PÁRVÁLASZTÁS
KÖLTÉS
ELŐFORDUL

Élőfordulás

Költési időben turjánok, zsombékosok, szikes puszták magasabb fűvű területein fordul elő. Költési idő után gyakran frissen levágott lucernatarlókon keresi táplálékát.

Költés

A talajon fészkel, évente egyszer költ. A nedves gyepterületek szárazabb, hátasabb részén épített fészkébe 4 tojást rak. A fészekhagyó fiókák 6 hetes korukban lesznek röpképesek.

Táplálék

Főleg rovarokat, férgeket, csigákat fogyaszt. Hosszú, érzékeny csőrével a talajban mélyebben lévő férgeket is eléri.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A júliusra időzített kaszálás már nem tesz kárt a fészkekben. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása elősegíti sikeres költését. Fészkének megtalálása esetén a nemzeti park Igazgatóság szakembereinek értesítése szükséges.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarölő szerek mellőzésével megfelelő táplálékforrást lehet biztosítani a szántóterületeken is.

Élőhelyfejlesztés: Vizes élőhelyeknek, gyepek és szántók belvizes foltjainak, valamint ezek laza part menti sávjainak megóvása fontos.

Bíbic

(*Vanellus vanellus*)

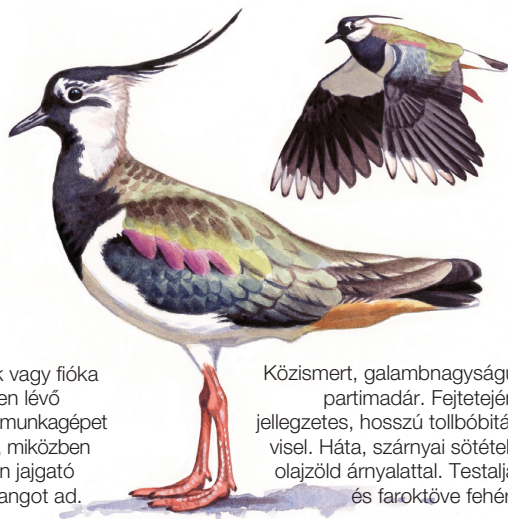
Vonuló madár.

Védett.

Magyarországi
állománya ingadozó.

A fészek vagy fióka közelében lévő embert, munkagépet támadja, miközben vészesen jajgató riasztóhangot ad.

Közismert, galambnagyságú partimadár. Fejtetején jellegzetes, hosszú tollbóbitát visel. Háta, szárnyai sötétek olajzöld árnyalattal. Testalja és faroktöve fehér.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS
	R	E	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E
										E	R	R
												KÖLTÉS ELŐFORDUL

Előfordulás

Leginkább a legeltetett területeken találkozhatunk vele. Egyre gyakrabban telepszik meg kopár szántóföldi környezetben, elsősorban a belvizes foltok környékén. Vonuló madaraink közül

az elsők között tér vissza teleteléséből.

Költés

Március végén, április elején kezd költésbe. Talajon lévő fészkebe rendszerint 4 tojást rak. A fészekhágyó fiókák csak kikelésük

után hetekkel válnak röpképessé.

Táplálék

A legelő állatok körüli gazdag rovarvilág, továbbá az időszakos vizes élőhelyek gerincetlen állatai jelentik fő táplálékforrását.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A június utánra időzített kaszálás, illetve talajművelés nem tesz kárt a fészkekben és a kikelő fiókákban.

Táplálékforrás biztosítása: A legeltetés fenntartása, a szántóterületeken a rovarirtás mellőzése hozzájárul táplálékbazisának megőrzéséhez.

Élőhelyfejlesztés: A mély fekvésű gyepek szántóterületeken a vízállások megőrzése és a termőhelyi viszonyokhoz igazodó gazdálkodás.

Pirolábú cankó

(*Tringa totanus*)

Vonuló madár. **Fokozottan védett.**
Magyarországi állománya ingadozó.
Natura 2000 jelölőfaj.

Nagyobb rigó méretű partimadár.
Lába és csőre piros. Szürkésbarna
alapszíne sötétén sávozott.

Repülve
széles fehér
szárnyszegélyéről
jól felismerhető.
Hangja jellegzetes
fűtyögés.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL							
		E	P	K	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	R	R			

Előfordulás

Elsősorban síkvidéki
mocsarak, lápok vizenyős
peremén, szikes tavakon
költ. Időszakos vízállásoknál
is megjelenik, azok fenn-
maradása esetén
költésbe is kezd.

Költés

Bíbicekkel, nagy godákkal
vegyesen fészkelhet.
Talajon épített egyszerű
fészkebe 4 tojást rak,
amelyekből 3 hét múlva
kelnek ki a fészekhágyó,
de további 1 hónapig
röpképtelen fiókák.

Táplálék

A vízfelületről, iszapból
szedi össze a rovarokból,
férgékből, csigákból
álló táplálékát. Gyakran
táplálkozik szántók
belvezes foltjain.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A költési idő-
szakban érzékeny a zavarásra. Madár-
barát kaszálási mód és vadriasztó lánc
alkalmazása elősegíti sikeres költését.
A kaszáláskor visszahagyott bűvósávok
fészkelőhelyekként funkcionálnak.

Táplálékforrás biztosítása: Legelteté-
ses állattartással, illetve a rovarölő szerek
mellőzésével biztosítható a faj számára
szükséges táplálékbazis.

Élőhelyfejlesztés: A természetes vizes
élőhelyek, vízállások területek, és azok
laza part menti szegélyeinek megőrzése
alapvető védelmi feladat.
Kerülni kell a vízelvezetést.

Haris

(*Crex crex*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya ingadozó.

Natura 2000 jelölőfaj.

Kiseb galamb nagyságú, kissé a fűjre emlékeztető madár.

Lába és ujjai viszonylag hosszúak. Hátoldala barnásvörösösen pettyezett, a nyaktájék szürke. Szárnyain egy-egy vörösbarna folt látható. Hangja kéttagú, erős reszelős krek-kek, amit sorozatban ismétel.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC	
				E	E	K	K	K	K	K	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A haris érzékenyen reagál az élőhelyén folytatott mezőgazdasági tevékenységekre – csak a július második felében végzett kaszálás biztosít megfelelő védettséget a fiókáknak. Fontos a vadriasztó lánc használata és a lassú ütemben végzett kaszálás, mivel a madár szívesen lapul le, nehezen hagyja el a területet. Fészkének megtalálása esetén a nemzeti park igazgatóság szakembereinek értesítése szükséges.

Táplálékforrás biztosítása: A rovarirtó szerek mellőzése hozzájárul a táplálék-bázis megőrzéséhez.

Élőhelyfejlesztés: A vizes élőhelyek, belvizes foltok meghagyásával, illetve a mély fekvésű, vízállásos szántóterületek művelésének elhagyásával alkalmas élőhelyek hozhatók létre a haris számára. A rendszeresen kaszált területeken búvósávok meghagyásával jelentős mértékben segíthetjük eredményes költését. A búvósávok növényzete a következő év augusztusában levágható, új sávok meghagyása mellett.

Rendkívül rejtett életmódú madár, jelenlétét leginkább jellegzetes hangja árulja el. Leggyakrabban éjjel szól, de néha nappal is hallható. Felrepülve legfőbb jellegzeteségei a szárnyakon lévő vörhenyes foltok.

Előfordulás

Legjellemzőbb élőhelyei a sík- és dombvidéki kaszálórétek, azoknak is a mélyebb fekvésű területei. Vonulás során belvizes szántókon (pl. lucernaföldek mélyebb részein) is előfordul. A telet Afrikában tölti. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Május végén, június elején kezd csak költésbe, így a fiókanevelés időszaka augusztus közepéig is elhúzódhat. Leggyakrabban mély fekvésű réteken, időnként szántóföldi környezetben fészkel. Poligám madár, így egy hangot adó hím környezetében több tojó is lehet. A fiókák fészekhagyók, de csak egyhónapos korukban lesznek röpképesek.

Táplálék

Alapvetően rovarerevő (hangyák, szöcskék, bogarak), de férgeket, csigákat is fogyaszt.

Réti fülesbagoly

(*Asio flammeus*)

Egész évben megfigyelhető

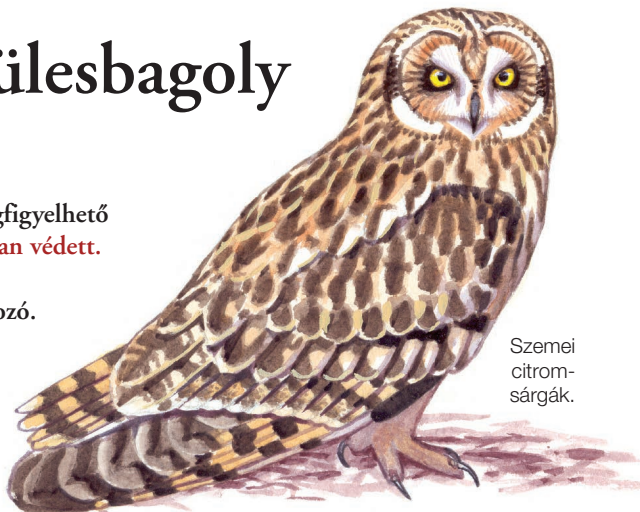
madár. **Fokozottan védett.**

Magyarországi

állományaingadozó.

Natura 2000

jelölőfaj.

Szemei citromsárgák.

Varjúméretű, sárgásbarna alapszínű, feketén sávozott bagoly. Szárnya viszonylag hosszú és lekerekített, farka rövid. Tollazatán jellegzetes, széles fekete sávokat visel. Feje nagy és kerek, tollfülei egészen rövidek.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC
E	E	E	E	E	P	K	K	K	K	K	K
E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E

RITKA **PÁRVÁLASZTÁS** **KÖLTÉS** **ELŐFORDUL**

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A július második felében végzett kaszálás a fészkekben és a kikelt fiókákban már nem okoz kárt. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti a sikeres költését. Fészkeknek megtalálása esetén a nemzeti park igazgatóság szakembereinek értesítése szükséges.

Táplálékforrás biztosítása: A rágcsáló-irtó és rovarölő szerek használata a madarak táplálékforrásának megszüntését, esetleg a baglyok mérgezését eredményezi, javasolt ezért ennek mellőzése.

Élőhelyfejlesztés: A gye- és szántóterületek természetes vízkészletének megőrzése, valamint a termőhelyi adottságoknak megfelelő művelési forma alkalmazása fontos a faj sikeres fészkeléséhez.

Gyakran napközben is megfigyelhető, vadászat közben vagy nászrepülése idején. Röpte könnyed, kissé csapongó.

Előfordulás

Nedves rétek, sásosok, zsombékosok költő madara, de rendszeresen fészkel szántóföldi környezetben búzavetésben vagy lucernában is. Kötődik a nyílt területekhez. A téli időszakban erdei fülesbaglyokkal közösen „nappaloznak” egy-egy nagyobb fán. Ősszel, kóborlás közben Dél-Európáig is eljut, a nálunk rendszeresen áttelelő állomány az északról érkező madarakkal feldúsul. Európában sérülékeny állományú.

Költés

Időszakosan vízborított vagy vizenyős talajú helyeken fészkel. Egyszerű fészket a földre építi, amibe 4-8, esetleg ennél is több tojást rak. Az egyhónapos kotlás után kikelő fiókák már 2 hét múlva elhagyják a fészket, de csak további 2-3 hét múlva lesznek röpképesek.

Táplálék

Elsősorban mezei pocokok és más kisemlősök, pl. egerek, cickányok képezik táplálékát, de néha talajon éjszakázó kisebb énekesmadarakat, olykor nagyobb rovarokat is fogyaszt. A Magyarországon fészkelő párok száma a mezei pocok gradációs éveiben magasabb, pocokszegény években alacsonyabb. Előbbi esetben a fészkeljái is nagyobbak.

Nyári lúd

(*Anser anser*)

Vonuló madár, néha áttelel. Vadászható. Magyarországi állománya növekvő. Natura 2000 jelölőfaj.

A házi lúd vad színváltozatára emlékeztető, nagytermetű vadlúd.

Szárnya felülről hamuszürke, farka fehér és szürke sávozású, széles fehér végszalaggal.

Testének alapszíne világos szürké-barna, csőre és lába rózsaszínes.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SZEP	OKT	NOV	DEC									
R	R	E	P	K	K	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	E	E	E	R	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A fészkelés, fiókanevelés időszakában fontos a fokozott nyugalom biztosítása. A fészkelőhelyül szolgáló nádasok, nádszegélyek januárban, februárban történő égetése, illetve a túl késői nádvágás a költést megakadályozza, vagy a fészkelőhelyet elpusztítja, ezért kerülendő.

Táplálékforrás biztosítása: Téli táplálkozó területek (kukoricatarlók, őszi vetésű gabonafélék) fenntartása segíti a nyári lúd áttelelését.

Élőhelyfejlesztés: A vizes élőhelyek megőrzése mellett a szántók, gyepek időszakos vízállásai is fontos élőhelyei lehetnek, így ezek fenntartása segíti a szaporodását.

Vaskos, kúp alakú rózsaszín csőre, valamint házilúd-szerű hangja alapján is felismerhető. Az egyetlen hazánkban fészkelő vadlúdfajunk, ezért a természetes élőhelyeken fiókat vezető ludak bizonyosan nyári ludak.

Előfordulás

A kisebb nyílt vízfelszínekkel, gyékényessel tarkított nádasok, mocsárrétek jelentik legfontosabb élőhelyét. Szikes mocsarakban, lápokban, halastavak nádasaiban is fészkel. Csapadékos években akár a mély fekvésű szántóterületek időszakos vízállásai is kedvező élőhelyek lehetnek számára. Fiókanevelése során a költőhely közelében lévő gyepeket és gabonátlákat keresi fel.

A fagyok beálltával Dél-Európába és Észak-Afrikába vonul, de kisebb csapatok rendszeresen átteleznek.

Költés

Tél végén, gyakran a még jeges vízbe építi fészkrét, amibe 5-6 tojást rak. Csak a tojó kotlik, a gúnár a közelben őrködik. A fiókok 4 hét után kelnek ki, fészekhagyók, de csak 2 hónaposan lesznek önállóak. Évente egyszer költ.

Táplálék

Zöld növényi részekkel, illetve magvakkal táplálkozik. Leggyakrabban a rétek, legelők fűvét csipegeti, de zsenge nádat, sásfélék leveleit is eszi. A fiókat vezető családok kisebb csoportokban legelnek. Kukoricatarlókon, őszi vetésű gabonaföldeken is szívesen táplálkozik.

Hasonló fajok

Nagy lilik
(*Anser albifrons*)
Vadászható.

A házi lúdnál kisebb termetű, kecsesebb alkatú, rózsaszínes csőrű madár. Szürkésbarna színű, hasán széles fekete foltokkal. Csőre körül és homlokán fehér folt, „hóka” látható. Hangja éles „li-lik”.

Vetési lúd
(*Anser fabalis*)
Vadászható.

Hasonlít a nagy lilikre, de Magyarországon jóval ritkább. Csőre elég hosszú és narancssárga, a csőr töve fekete. A hasoldalán nincsenek fekete foltok.

Dankasirály

(*Larus ridibundus*)

Magyarországon egész évben megfigyelhető madár.

Védett.

Magyarországi állománya ingadozó.

Galambnagyságú, ám sokkal kecsesebb madár. Fehér alapszínű, a szárnya vége sötétszürke és fekete. A nászruhás madarak feje csokoládébarna.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL					
E	E	E	E	E	P	K	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	E

Előfordulás

Vizes élőhelyekhez kötődik, de táplálkozni nagyobb távolságokra is eljár, ilyenkor kaszált területeken vagy pl.

belvizes foltok környékén is gyakran látható.

Költés

Telepesen, nyílt vizű tavak szigetein fészkel.

Táplálék

Vízfelszínről felemelt rovarok, halak, traktorok után talajból kiforgatott állatok jelentik fő táplálékát.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: Amennyiben a fészektelepet körülvevő víz kritikus szint alá csökken, a rókák bejuthatnak a telepre és elpusztíthatják a fiókákat.

Táplálékforrás biztosítása: A rágcsáló- és rovarölő szerek csökkentik a faj táplálékábázisát, ami különösen a fiókanevelés

időszakában kritikus. Szélsőséges esetben a kijuttatott mérgek közvetlenül a madár pusztulását is eredményezhetik, ezért a vegyszerezés mérséklése javasolt.

Élőhelyfejlesztés: A gyp- és szántóterületek vízállásos foltjainak megőrzése sok más faj mellett a dankasirály fennmaradását is segíti.

Daru

(*Grus grus*)

Vonuló madár.

Védett.

**Natura 2000
jelölőfaj.**

Nyújtott nyakkal
repül.

A gémeknél nagyobb termetű, hosszú lábú, hosszú nyakú madár. Alapszíne szürke, a szárnyak vége fekete. Farka rövid, faroktájékán a belső evezőtollak ún. „farokbokrétát” alkotnak. Jellegzetes, „krúgató” hangja könnyen felismerhetővé teszi.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL RITKA
R	R	R	E	E	R	R	R	R	R	R	R	R

Előfordulás

Magyarországon több tízezres tömegben főleg a Tiszántúlon vonul. Vonuláskor elsődleges táplálkozó területei a gabona- és kukoricatarlók. Éjszakázó helyként rendszerint a sekély vizű

tavakat keresi fel. Zavarásra érzékeny madár.

Költés

Magyarországon ma már nem fészkel, de átnyaraló egyedei megfigyelhetők.

Táplálék

Főként füvekből, hajtásokból, vízinövényekből és magvakkból álló étrendjét állati eredetű táplálékkal is kiegészíti. Ősszel a kukorica és gabonafélék elhullott magvai képezik elsődleges táplálékforrását.

Mit tehet a gazdálkodó?

Táplálékforrás biztosítása: A táplálkozó- és éjszakázó helyek zavartalan-
ságának biztosítása szükséges. A téli időszakra fennhagyott kukorica- és gabonatarlók biztosítják a vonuláshoz szükséges táplálékot a darvak számára.

A gyülekező helyek térségében lévő kukoricatarlók aratása után a tarlóhántást csak néhány héttel később célszerű elvégezni, hogy a kipergett szemeket a darvak összeszedhessék.

Élőhelyfejlesztés: Az alkalmilag kialakuló vizes élőhelyek megőrzése és zavartalan-
ságának biztosítása fontos.

Hamvas rétihéja

(*Circus pygargus*)

Vonuló madár.

Fokozottan védett.

Magyarországi állománya csökken.

Natura 2000 jelölőfaj.

A hím feje, nyaka és háta hamuszürke, fekete sávval a szárnyon.

Hosszú szárnyú és hosszú farkú ragadozómadár.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC				
			R	P	P	K	K	K	K	K	E	E	E	E	R

RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A július utánra időzített kaszálás nem tesz kárt a fészkekben és a kikelt fiókákban. A kaszálás során vadriasztó lánc használata és madárbarát kaszálási mód alkalmazása nagymértékben elősegíti sikeres költését. Gabonátáblákban is megtelepszik, így a fészkekre, fiókákra aratáskor figyelemmel kell lenni. Fészkének megtalálása esetén a nemzeti park igazgatóság szakembereinek értesítése szükséges. A körülkaszási fészkekben lévő fiókákat kisméretű széna vagy szalmabálából rakott „kerítéssel” meg lehet védeni a rókától, borzától, kóbor kutyáktól. A költési idő elején

rendszeresen táplálékkal érkező hím elé szálló, majd a fészkekre visszaereszkedő tojó alapján jól behatárolható a fészkek környéke, amit a kaszálástól/aratástól mentesíteni kell, így garantálható a fiókák sikeres kirepülése.

Táplálékforrás biztosítása: Kaszátlan sávok meghagyásával táplálékforrása növelhető. Az utóbbi évtizedben gyarapodó számú szándékos, illegális ragadozómérgezők megszüntetése elengedhetetlen.

Élőhelyfejlesztés: A faj a vizes élőhelyeket, turjánokat kedveli, ezért fontos ezek fenntartása, megőrzése és károsodásuk (pl. égetés) elkerülése.

A tojók és fiatalok barnás színűek fehér faroktővel. A fiatalok melle egyöntetű vörhenyes színű, a fiókák fehér pelyhesek.

Röpte könnyed, pillangó csapongására emlékeztető. Vadászata során 2-3 méterrel a föld felett, imbolyogva repül, a talajfelszínen lapuló állatok után kutatva.

Életfordulás

Nagyobb kiterjedésű nedves réteken, turjánosokban, mezőgazdasági területeken található. A telet Afrika trópusi területein tölti.

Költés

Évente egyszer költ, talajon lévő fészekalja 4-5 tojásból áll. Bár jellemző költőhelyei a zombékos, sásos foltok, gyakran gabonakultúrákban is megtelepszik. Optimális költőhelyen laza telepei is kialakulhatnak. Kikelés után 4 héttel a fiókák kisebb távolságra eltávolodhatnak a fészektől, de csak további 3 hét múlva lesznek röpképesek.

Táplálék

Tápláléka kisemlősökből, gyíkokból, madarakból és nagyobb rovarokból áll.

Hasonló fajok

Barna rétihéja
(*Circus aeruginosus*)
Védett.

Nagyméretű, hosszú szárnyú, hosszú farkú rétihéja. A hím elég világosnak és tarkának tűnik.

Háta és hasa vörhenyesbarna fekete sávzással, szárnya és farka világosszürke, a szárnyak vége fekete. A föld felett alacsonyan, imbolyogva vadászik.

Kékes rétihéja
(*Circus cyaneus*)
Védett.

A hím nagyon világos, hasa fehéres, háta és feje kékesszürke. A szárnyak vége fekete. A tojó barnás, fehér faroktővel. A föld felett alacsonyan, imbolyogva vadászik, szárnyát „V” alakban felfelé tartja.

Barna rétihéja

(*Circus aeruginosus*)

Vonuló madár.

Védett.

Magyarországi
állománya
stabil.

Natura 2000
jelölőfaj.

A hím háta és hasoldala barnás, szárnya és farka világosabb szürkés, míg szárnyvégei feketék.

Közepes méretű ragadozómadár. A tojók és a fiatal madarak sötétbarnák, csupán fejük és válluk krémszínű. A talaj felett imbolygó röptéről és enyhén „V” alakban feltartott szárnyairól megismerhetjük.

JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	RITKA PÁRVÁLASZTÁS KÖLTÉS ELŐFORDUL										
	R	R	E	P	P	K	K	K	K	K	K	E	E	E	E	E	E	R	R			

Előfordulás

Nádas-gyékényes mo-
csárréteken költ, ritkán
szántóföldi környezetben
is megtelepszik.

Költés

Évente egyszer költ.
Fészket a nád, illetve
gyékény közé építi,
amibe 4-5 tojást rak.

Táplálék

Főként rágcsálókat,
gyíkokat, madárfiókákat,
esetenként madártojást
is fogyaszt.

Mit tehet a gazdálkodó?

Fészkelőhelyek védelme: A gye- és szántóterületek természetesen kialakuló vizes élőhelyeinek megőrzése fontos, mind költőhelyként, mind táplálkozó területként.

Táplálékforrás biztosítása: A rágcsá-
lóirtó és rovarölő szerek használatának
mellőzésével a barna rétihéjék táplálék-

bázisát hatékonyan meg lehet óvni, illetve elkerülhető a faj véletlenszerű mérge-
zése. Az utóbbi évtizedben gyarapodó
számú szándékos, illegális ragadozó-
mérgezések megszüntetése elengedhe-
tetlen.

Élőhelyfejlesztés: A nádasok, gyéké-
nyesek vágását úgy kell elvégezni, hogy
maradjanak vissza avas foltok, amelyek
segítik megtelepedését.

Írta: Králl Attila, Lóránt Miklós, Marticsek József, Nagy Dénes

Szerkesztette: Tóth Péter

Lektorálta: Haraszthy László

Madárfestmények: Kókay Szabolcs, Zsoldos Márton

Kiadványszerkesztés: Kiss Maja

Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület
mme.hu

ISBN 978-615-5307-79-9

2. utánnomás

2022

7

Borítófotó:

bíbic fióka - Kovács Sándor

Hátsó borító fotók:

ugartyúk - Kalotás Zsolt

hamvas rétihéja fiókák - Fatér Imre
vadrisztólánc - MME archívum

*Készült a Magyar Madártani és Természetvédelmi
Egyesület megbízásából a „Közösen a természetért”
elnevezésű, LIFE NGO4GD/HU/000037 számú
projekt keretében.*

További fotók készítői:

Bagyura János, Balázs István,
Haraszthy László, Adri Hoogendijk,
Horváth Márton, Kalotás Zsolt,
Lóki Csaba, Máté Bence,
Németh András, Orbán Zoltán,
Széll Antal, Szilágyi Attila,
Viszló Levente és MME archívum

